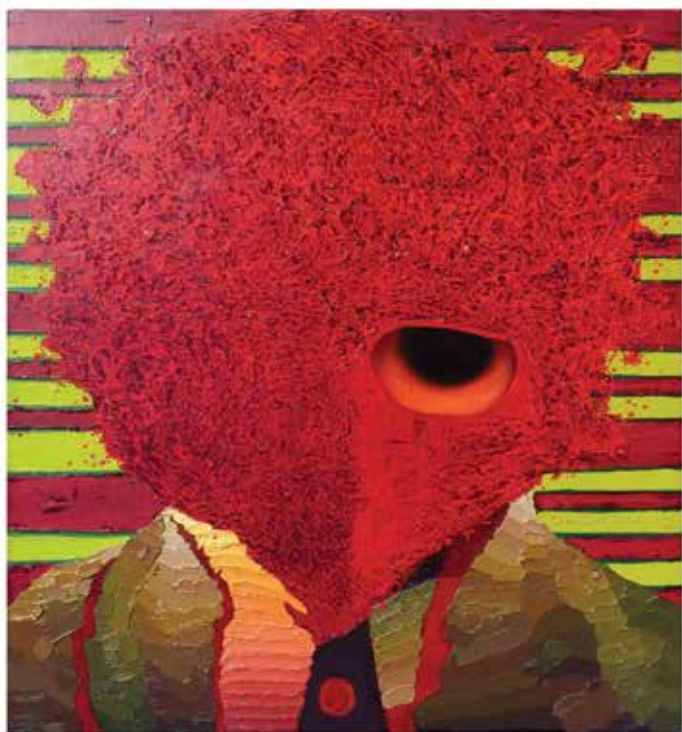

PRIMO LEVI

BUNLAR DA MI İNSAN

ROMAN

Çeviri: ZEYYAT SELİMOĞLU

5.
BASKI

PRIMO LEVI
BUNLAR DA MI
İNSAN

Se questo è un uomo, Primo Levi

© 1958, 1963, 1989, Giulio Einaudi editore s.p.a., Torino

© 1996, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1996

5. basım: Kasım 2018, İstanbul

Bu kitabın 5. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Kapak tasarımı: Act creative

Kapak resmi: Kadir Akyol

Kapak baskı: Saner Basım Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Litros Yolu 2. Matbaacılar Sit. No: 2/4 2BC 3/4

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 35382

İç baskı ve cilt: Türkmenler Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. No: 16-18

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 12584

ISBN 978-975-510-525-3

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789755105253

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

PRIMO LEVI
BUNLAR DA MI
İNSAN

ROMAN

Çeviri
Zeyyat Selimoğlu

Primo Levi'nin Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Boğulanlar Kurtulanlar, 1996

Ateşkes, 2002

PRIMO LEVI, 1919'da İtalya'nın Torino kentinde doğdu. Torino'daki küçük Yahudi cemaati içinde büyüyen Levi, Torino Üniversitesi'nde kimya öğrenimi gördü. İkinci Dünya Savaşı sırasında Kuzey İtalya'da direnişe başlayan arkadaşlarına katıldı, ancak yakalanarak Auschwitz'e gönderildi. Savaştan sonra Torino'ya döndü. Nazi toplama kamplarında yaşadıklarını anlattığı çarpıcı özyaşamöyküsel yapıtlarıyla ünlenen Levi, ilk kitabı *Bunlar da mı İnsan*'da (1947) Nazi toplama kampları sisteminin niteliklerini, kamptaki tutsakları ve tanıdığı olduğu işkenceleri, olağanüstü bir nesnellikle ele aldı. *Ateşkes*'te (1963) kamplardan kurtuluşu ve özgürlüğe kavuşmadan önce Sovyet kamplarında geçirilen süreyi işledi. *Il sistema periodico* (1975, Periyodik Tablo) adlı kitabı, fizik, kimya ve ahlak alanları arasındaki benzerlikleri dile getiren ve her biri bir kimyasal elementin adını taşıyan 21 düşünüden oluşan bir derlemedir. Kamp deneyimini bir varoluş sorunsalı olarak irdelediği *Boğulanlar, Kurtulanlar*'ı yazdıktan sonra 11 Nisan 1987'de intihar eden Levi şiir, roman ve öyküler de yazmıştır.

ZEYYAT SELİMOĞLU, 1922'de İstanbul'da doğdu. Alman Lisesi'nin ardından İÜ Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. *Direğin Tepesinde Bir Adam* ile 1970 Sait Faik Hikâye Armağanı'na, *Koca Denizde İki Nokta* ile 1974 Türk Dil Kurumu Ödülü'ne, *Derin Dondurucu İçin Öykü* ile 1994 Haldun Taner Öykü Ödülü'ne değer görüldü. Böll, Mişima, Dürrenmatt, Asturias, Kavabata, Hrabal, Simmel, Molnar, Lenz, Vasconcelos gibi yazarların yapıtlarını dilimize kazandırdı. 2000 yılında İstanbul'da öldü.

İçindekiler

Önsöz	11
Yolculuk	15
Derinde	26
Yerleşme	47
KB	52
Gecelerimiz	70
Çalışma	80
Güzel bir gün	88
İyi ile kötünün bu yanında	96
Yitikler ve kurtulmuşlar	107
Kimya sınavı	124
Odyseus'un kantosı	134
Yaz	142
1944 Ekimi	150
Kraus	159
<i>Die drei Leute vom Labor</i>	165
Sonuncu	175
On günün tarihi	183
<i>Bunlar da mı insan'a</i> ek	211

Önsöz

Şansıma, Auschwitz'e 1944 yılında, yani Alman hükümetinin giderek azalan iş gücü nedeniyle tutukluların ortalama ömrünü uzatma kararını aldıktan sonra götürülmüştüm; hükümetin bu kararıyla tutukluların yaşam standardında önemli gelişmeler sağlanmış ve geçici olarak bireyin takdirine kalmış cinayetler askıya alınmıştır.

Bu nedenle bu kitabım, dehşet uyandırıcı imha kampları konusuna ilişkin, tüm dünyadaki okurlar tarafından zaten bilinen hakikatlere yeni bir bilgi katmıyor. Bu kitap, yeni suçlamalar dile getirmek amacıyla kaleme alınmadı, ancak; insan ruhunun kimi yönlerine ilişkin gerçekleştirilecek sağduyulu bir çalışma için belge niteliği taşıyabilecektir. İster tek tek bireylerin, isterse de halkların kolektif zihninde, farkında olarak ya da olmayarak, "her yabancıya bir düşman" olduğu kanısı yerleşmiş olabilir. Bu kanı, çoğu zaman gizli bir iltihap gibi ruhların derinliklerinde yatar; sadece ara sıra ve eşgüdümsüz gerçekleşen eylemlerde ortaya çıkar; bir düşünce sisteminin kökeninde yer almaz. Fakat gerçekleştiği zaman, ifadesini bulmamış dogma, bir tasımın büyük dayanak noktasına dönüştüğünde, işte o zaman, zincirin son halkasında imha kampı yer alır. İmha kampı, katı bir tutarlılıkla sürdürülen bir dünya tasarısının nihayete er-

dirildiği noktadır: bu dünya tasarısı var olduğu sürece sonuçları bizi tehdit edecektir. İmha kamplarının öyküsü, herkes tarafından uğursuz bir tehlike işareti olarak algılanmalıdır.

Kitapta yer alan kurgusal hataların farkındayım ve bunun için af diliyorum. Kitap, somut olarak olmasa da niyet ve tasarı olarak kampın son günlerinde filizlenmiştir. “Diđerleri”ne anlatma, “diğerleri”ni dahil etme ihtiyacı, özgürlüğümüze kavuşmadan önce olduğu kadar sonrasında da, diğer dürtülerle yarışacak denli baskın ve şiddetli bir dürtü olarak kendini gösterdi: kitap, bu ihtiyacı giderme amacıyla yazıldı. Bu nedenle de parçalı bir kurguya sahiptir; kitabın bölümleri mantıksal bir zamandizimi yerine aciliyet sırasına göre yazıldı. Birleştirme işi ise daha sonra yapıldı.

Kitapta anlatılan hiçbir olayın kurmaca olmadığını belirtmeyi gereksiz buluyorum.

PRIMO LEVI

BUNLAR DA MI İNSAN

Siz ki güven içindesiniz
Sıcak evlerinizde,
Siz ki akşam eve döndüğünüzde
Sıcak yemek ve dost çehreler buluyorsunuz:
Düşünün bir, bir insan mıdır
Çamurda çalışan
Huzur bilmeyen
Yarım ekmek için mücadele veren
Bir evet ya da bir hayırla ölen kişi.
Düşünün bir, bir kadın mıdır,
Saçları, adı olmayan
Artık anımsama gücü olmayan
Gözleri boş ve bağı soğuk
Kışın bir kurbağa gibi.
Bunların olduğunu düşünün:
Sizlere yöneltiyorum bu sözleri.
Onları yüreğinize kazıyın
Evinizdeyken, yolda yürürken,
Yatarken, kalkarken;
Çocuklarınıza yineleyin bu sözleri.
Yoksa, eviniz yıkılsın,
Hastalık dert olsun başınıza,
Çocuklarınız yüz çevirsın sizden.

Yolculuk

13 Aralık 1943'te faşist milis güçleri tarafından tutuklandım. Yirmi dört yaşındaydım o sıralarda, görüşüm kıt, deneyimim yok denecek kadar azdı. Dört yıldan fazladır ırkçılık yasaları tarafından itham edildiğim için, sanki kendi kendimden uzağa düşmüş, saklı kalmış, gölgeleşmiş uygarlık fikirleri, candan gençlik arkadaşlıkları, soluklaşmış kız yüzleriyle dolu, gerçek dünyadan oldukça uzaklaşmış, kendi iç dünyama kapanmak eğilimi içinde kalmıştım. Soyut, ölçülü bir devrimci ruha sahip bir kişiliğim olduğuna inanıyordum.

Dağlara çıkıp benden pek de fazla deneyimli olmayan dostlarla bir şeyler yapmak, Giustizia e Liberta'ya¹ ait bir partizan grubu olduğumuza inanarak işe koyulmak pek de kolay gelmedi bana. İlişkiler kurmak, silah ve para bulma konularında deneyimsizdik; güvenilir adamımız azdı. Buna karşılık, bize iyi ya da kötü niyetle başvuran sürüyle insan vardı. Bunlar, henüz var olmamış bir örgüt, lider, silah ya da yalnızca bir barınak, sığınacak bir yer, sıcak bir ateş, ovoidan dağa gönderilmiş birkaç çift ayakkabı arayan insanlardı.

1. (İt.) Adalet ve Özgürlük. 1929-1945 arası aktif olan faşizm karşıtı direniş hareketi.

Sonraları *Lager*'de¹ kafama dank edecek öğretilen habersizdim o sıralarda: İnsan, güttüğü niyeti en uygun çareye başvurarak izlemek zorundaydı. Bunda bir yanıldın mı, pişmanlık geliyordu ardından, bedelini pahalıya ödüyordun. Onun için, başıma geleni pek de tuhaf karşılamıyorum şimdi. Bizlerden çok daha güçlü ve tehlikeli olan ve komşu vadide konaklamış bir partizan birliğini kuşatmak isteyen üç yüz kişilik bir milis gücü, gece yarısı harekete geçip yağışlı bir şafak vakti bizim barınağımıza daldı ve beni şüpheli kişi olarak ovaya indirdi.

Bunu izleyen soruşturmalar sırasında kendimi “Yahudi ırkıdan İtalyan uyruklu biri” olarak tanıtmayı uygun buldum. “Mülteciler” için bile sapa bir yer olan o dağlık bölgede bulunmamı başka türlü haklı göstere-mem, diye düşünüyordum. Politik eylemciliğimin açıklanmasını işkencelerle gelecek bir ölümün izleyeceğine kesin inanıyordum. (Bunun yanlış bir tutum olduğu sonradan ortaya çıktı.) Beni bir Yahudi olarak eski İngiliz ve Amerikan tutsaklar için ayrılmış olan Modena yakınındaki Fossoli Tecrit Kampı'na gönderdiler. Burada, yeni Faşist-Cumhuriyet hükümetince hoş görülme-yen çeşitli ırklardan sürüyle insan vardı.

Benim oraya vardığım 1944 Ocak ayı sonlarında aşığı yukarı yüz elli kadar İtalyan Yahudisi vardı kampta; birkaç hafta içinde bu sayı, altı yüzü aştı. Bunların çoğu bütün aile hep birden kampa atılmıştı; ya kendi dikkatsizlikleri yüzünden ya da ihbar edilerek faşistler ya da Naziler tarafından tutuklanmışlardı. Kimileri “istikrarsız” yaşıntılarından ötürü düşmüş oldukları, kimileri çaresiz kaldıkları, kimileri de tutuklanan yakınlarından ayrılmak ya da –ne budalalık– “yasal yoldan temize çıkmak

1. (Alm.) Kamp.

için” gönüllü olarak teslim olmuşlardı. Bunlardan başka aşağı yukarı yüz kadar enterne edilmiş Yugoslav eri ile politik bakımdan şüpheli görülmüş birkaç yabancı vardı.

Günün birinde küçük bir Alman SS birliğinin kampa gelmesi, en iyimser olanları bile kuşkuya düşürmeliydi aslında; ne var ki bu yeniliğe, değişik bir şeydir gözüyle bakılmadı bile.

Almanlar, 20 Şubat’ta kampı baştan aşağı dikkatle denetleyip İtalyan kamp sorumlusunu mutfak işinin yolunda yürümemesi ve ısınmak için verilen odunun yetersizliğiyle ilgili olarak aşıktan açığa suçladılar; hatta kısa bir süre içinde bir bakım istasyonu açılacağını da bildirdiler. Ne var ki, 21 Şubat sabahı, hemen öbür gün tüm Yahudilerin “sevk edileceği” öğrenildi. İstisnasız, tüm Yahudiler. Çocuklar, yaşlılar, hastalar da... Nereye gidileceğini bilen yoktu. On dört gün sürecek bir yolculuk için hazırlanmak gerekiyordu. Yoklamada bulunmayan her kişiye karşı on kişi kurşuna dizilecekti.

Henüz umut besleyenler ancak safdiller ile hayal kuranlardan oluşan küçük bir azınlıktı; ama biz, Polonyalı ve Sırp mültecilerle uzun uzun, enine boyuna görüşmüş, konuşmuştuk; böyle bir yolculuğun ne demek olduğunu biliyorduk biz.

Gelenek, ölüm hükmü giymiş olanlar arasında tüm tutkuların, tüm öfkelerin bundan böyle sönmüş olduğunu haber verecek ciddi bir gösteri gerekliliğini duyar; adaletin işlemleri artık topluma göstermelik acılı bir sorumluluktan başka bir şey değildir; bunun içindir ki artık hükümlü tüm hizmetlerden muaf tutulur, hükümlüye yalnızlık hakkı tanınır, eğer isterse kendisine dinsel yardım da sağlanır. Demek oluyor ki, hükümlünün nefret ve üstün bir güç karşısında kalmamasına çalışılır; gereklilik, adalet ve cezayla birlikte bağışlanma da kendini gösterir.

Oysa bizleri hiçbir şeyden muaf tutan olmadı, çünkü biz kalabalıktık ve zaman da azdı, kısa tutulmuştu. Hem biz neden pişmanlık duyacak, neden bağışlanacaktık ki? Böylece, İtalyan kamp sorumlusu, tüm hizmetlerin son bir bildiriye kadar sürmesini emretti. Bundan ötürü, mutfak bacası tüttü durdu yine, temizlik görevlileri her zamanki gibi çalışmayı sürdürdü; hatta küçük okuldaki ilk ve ortaokul öğretmenleri her akşamki derslerine devam etti. Yalnız, çocuklara o akşam ev için ödev verilmedi.

Derken gece indi ve anlaşıldı ki insan gözü, böyle bir geceyi ne görmeli ne de yaşamalıdır. Herkes farkına vardı bunun. Nöbetçilerden hiçbiri, ne İtalyan'ı ne de Alman'ı, ölüme gideceğini bilen insanların ne yaptığını görmeyi göze alamadı.

Herkes kendi usulünce veda etti yaşamaya. Kimileri dua ediyor, kimileri ölçü tanımadan içiyor, kimileri en son, tiksinti veren tutkuyla kendinden geçmeye çalışıyordu. Yalnız analar, bütün gece yol hazırlığı için seve seve didindiler, çocukları yıkadılar, yol eşyasını hazırladılar; doğan gün, rüzgârda kuruyacak çamaşırları dikenli tellere asılmış buldu. Kundak bezleri, oyuncaklar, yastıklar, çocuklar için gerekli yüzlerce ufak tefek eşya bile unutulmamıştı. Siz de aynı şeyi yapmaz mıydınız? Sizinle birlikte çocuğunuzu yarın öldürecek olsalar, ona yiyecek bir şey vermeyi bugünden keser miydiniz?

Baraka 6A'da ihtiyar Gattegno, karısı, dört oğluyla kızı, torunları, damatları ve çalışkan gelinleriyle oturuyordu. Erkeklerin hepsi meslekten doğramacıydı; uzun yollar aşarak Trablus'tan gelmişlerdi, gereçleri hep yanlarında, mutfak kap kacağı, akordeonları, kemanları yanlarındaydı; bütün neşeli, Tanrı korkusu bilen insanlar gibi bayram geceleri çalgı çalıp dans etmeyi istedikleri. Karıları sessiz sedasız hemen yol hazırlığına girişti; yas tutmak için zaman kalmalıydı geriye; ne var ne yok hazırla-

nıp yolluk somunlar pişirildikten, bohçalar bağlandıktan sonra, ayakkabılarını çıkarıp saçlarını çözdüler, yas mumlarını yere diktiler; babadan gördükleri geleneğe uyarak yaktılar mumları, mumun çevresinde bir daire meydana getirip yere çömeldiler, bütün gece ağlayıp dua ettiler. Kapılarının önünde kalabalıktık biz; içimize yeniden vatanlı ulusun eski acısı çöktü; her yüzyılda bir yenilenen göçün umutsuz acısı sardı içimizi.

Ölüm saçarak ağardı gün; yeni güneş bizi yok etme kararını almış insanlarla birleşmişti sanki. İçimizde uyanan çeşitli duygular, bilinçli teslim olma, kolsuz kanatsız ayaklanma, dinsel tevekkül, korku ve umutsuzluk, uyanık geçen bu gecenin sonunda genel, gem vurulamayan bir çılgınlığa doğru akıyordu. Düşünmek, yargılamak zamanı geçmişti artık; mantıkla ilgili her açıklama baskı tanımaz bir isyanın etkisiyle yıkılıyor, yok oluyordu.

Aramızda çok şeyler söylendi o sırada, çok şeyler de yapıldı; ama iyisi mi, hiçbir anı kalmasın o saatlerden.

Almanlar, daha sonraları alışacağımız budalaca bir titizlikle yoklama yaptılar. “*Wieviel Stück?*”¹ diye sordu en sonunda Birlik Komutanı; yoklamayı yapan lider dimdik durup hepimizin “altı yüz elli parça” olduğunu bildirdi; doğrudu bu. Sonra bizi otobüslere bindirip Capri Tren İstasyonu’na götürdüler. Orada bizi bekleyen bir tren ile nöbetçiler vardı. İlk tokatları orada yedik. Bu, bizim için öylesine saçma, öylesine yeni bir şeydi ki, ne vücutça ne de ruhsal bakımdan acı duyduk. Yalnızca derin bir şaşkınlık içindeydik: Bir insan nasıl dövülebilir hiç öfkelenmeden?

On iki vagon vardı, biz altı yüz elli kişiydik; benim

1. (Alm.) Kaç parça?

girdiğim vagon, kırk beş kişi alıyordu ama küçüktü. Demek şu anda gözlerimizin önünde ve ayaklarımızın altındaki, dönüşü olmayan o adı çıkmış Alman nakliye trenlerinden biriydi. Dehşet duyarak ve biraz da inanamaksızın adını duyardık bu trenlerin öteden beri. En ufak ayrıntılarına kadar doğruydu: Dışarıdan sürgülenecek kilitlenen marşandiz vagonları, içlerinde adamlar, kadınlar, çocuklar, “harcıâlem” mallar gibi acınmaksızın üst üste yığılmış, hiçe doğru uzanan yolculuk, derinlere doğru iniş. Bu kez biziz içeridekiler.

Tam bir mutluluğu gerçekleştirmenin imkân dışı olduğunu er geç herkes öğrenir yaşadığı süre içinde; ne var ki madalyonun ters tarafını düşünen az insan vardır: Tam bir mutsuzluğun da aynı kapıya dayandığını. Her iki ucun gerçekleşmesine karşı koyan anlar, aynı hamurdandır; bizim insan olmamızla ilgilidir ikisi de. Böylece, bu gerçekleşme işlemine direnen şey, bizim gelecek için beslediğimiz ve kimine yarın için umut, kimine umutsuzluk veren o hep yersiz kalan sevgimizdir. Her sevince ama aynı zamanda da her acıya bir sınır koyan ölüm kesinliğidir bu direnen şey.

Çektiğimiz yoksunluklar, dayaklar, soğuk ve susuzluk bizi yol boyunca da, ondan sonra da ucu bucağı olmayan bir umutsuzluğun boşluğuna düşmekten korudu. Yoksa yaşamak iradesi ya da bilinçli bir boyun eğme değil. Bunu yapabilen az insan vardır ve biz, insan türünün yalnızca “alelade” örneklerinden başka bir şey değildik.

Vagon kapıları hemen kapatılmıştı ama tren ancak akşam vakti kalktı. Gideceğimiz yeri öğrenmemiz zor olmadı: Auschwitz. O sıralarda bizim için hiç önemi olmayan bir ad; ama ne de olsa şu yeryüzünde bir yer işte.

Tren yavaş gidiyor, uzun süren, sıkıntılı duraklamalar yapıyordu. Kapı aralığından Adige Irmağı'nın vadisi-

nin yüksek, soluk kayalık yamaçlarını, İtalyan kentlerinin son adlarının gözümüzün önünden geçtiğini görüyorduk. İkinci gün saat on ikide Brenner Geçidi'nden geçtik, millet ayağa fırladı ama kimse bir şey söylemedi. "Günün birinde geri döneriz elbet," diye geçiriyordum içimden; vagon kapıları ardına kadar açılabilir, kaçmaya kalkan yok; derken ilk İtalyanca adlar, sınırı böyle, açık vagon kapılarıyla geçmek ne sevinç verir insanın içine kim bilir, diye düşünüyordum... Ve çevreme bakıp, "Böyle bir alın yazısı şu zavallı insan tortusu içinden kime ayrılmıştır acaba," diyordum içimden.

Benim bulunduğum vagondaki kırk beş kişiden ancak dördü yuvalarına yeniden kavuşabilirdi; üstelik en şanslı vagon da bu bizimkiydi işte.

Susuzluktan, soğuktan çok çektik. Tren her durduğunda, su, diye bas bas bağıyor, hiç olmazsa bir avuç kar, diye yalvarıyorduk ama pek kulak asıldığı yoktu bu yalvarmalara. Nöbetçi erler, trene yaklaşmaya kalkan herkesi itip uzaklaştırıyorlardı. Çocukları kucaklarında iki genç anne, gece gündüz su diye inleyip sızlandılar. Bazılarının sınırları daha sağlamdı; açlık, yorgunluk, uykusuzluktan çok acı çekmiyorlardı. Ama geceler, bitip tükenmek bilmeyen bir kâbustan başka bir şey değildi.

Gözüpek ölüme atılmayı çok az insan göze alabilir ve bu insanlar çoğu zaman hiç beklemediklerimiz arasından çıkar. Susmayı, başkasının susmasına saygı göstermeyi de çok az insan bilir. Zaten huzursuz olan uykumuz, sık sık yüksek sesli haykırımlarla, hiç yoktan çıkan kavgalarla bozuluyordu; küfürler, şöyle bir dokunuldu diye körü körüne atılan tekmeler, yumruklar... Bunun üzerine içimizden biri, yaktığı mumun zayıf ışığı altında öne doğru eğilince ne durumda olduğumuzu gördü: Karmakarışık, kasvetli bir yığın, iç içe girmiş, şaşkınlıktan donup kalmış, acılı bir insan kümesi, şurada, burada

ani tiklerle sarsılan ve yorgunluktan yine ölüm haline giren vücutlar...

Kapı aralığından tanıdığımız, tanımadığımız Avusturya kentlerine ait adlar Salzburg, Viyana, sonra Çek, en sonunda da Polonya adları. Dördüncü günün akşamı enikonu soğuk bastırdı. Tren uçsuz bucaksız çam ormanları arasından geçiyordu, yukarılara doğru çıktığımız anlaşılıyordu. Ortalık kalın bir kar tabakasıyla kaplıydı. Anahattan ayrıldığımız belliydi; çünkü istasyonlar küçülmeye başlamıştı, neredeyse terk edilmiş istasyonlar gibi. Duraklamalar sırasında artık hiç kimse, dış dünyayla ilişki kurmayı denemeye kalkmıyordu. Artık kendimizi “öbür taraf”ta hissetmeye başlamıştık. İlerlediğimiz hat üzerinde uzun bir duraklama oldu, sonra aşırı yavaş bir tempoda ilerlemeye koyulduk, en sonunda da tren gece yarısı karanlık, sessiz bir ovanın ortasında durdu.

Rayın iki yanından oldukça uzakta ama görüş alanının içinde sıra sıra beyaz ve kırmızı ışıklar gördük; ne var ki insanlarla dolu bir kentin daha uzaktan duyulan o sürekli gürültü ve uğultusundan eser yoktu burada. Tekereklerin tempolu takırtısıyla birlikte tüm insan sesleri de suspus olduğu için, son mumun zavallı ışığı altında bir şeyler olsun, diye bekledik.

Bütün yolculuk boyunca benim hemen yanı başımda bir kadın oturmuştu. Uzun yıllardan beridir tanıyorduk birbirimizi, felaket ikimizi birlikte almıştı avucuna; ne var ki birbirimiz hakkında çok az şey biliyorduk. O sırada, hüküm saatinin çaldığı o an içinde, birbirimize söylediğimiz şeyler, yaşayan insanlar arasında konuşulacak şeyler değildi. Vedalaşmamız çok kısa sürdü; herkes bir ötekinden ayrılırken yaşamaktan ayrılıyor gibiydi. Korku duymuyorduk artık.

*Auschwitz'in mucizesi
'kurtulan'larından Primo
Levi, XX. yüzyılın ocularına
tanıklık eden önemli
metinlerin yazarıdır.*

1919'da Torino'da doğan ve kimya öğrenimi gören Primo Levi, İkinci Dünya Savaşı sırasında Kuzey İtalya'da faşizme karşı direnen arkadaşlarına katıldı. İtalyan yahudisi kimliğini saklamayınca önce Fissolo'daki toplama kampına, orada geçirdiği iki ayın ardından da, 1944'de, beraberindeki altı yüz elli kişiyle birlikte Auschwitz Toplama Kampı'na gönderildi. 24 yaşındaydı. O altı yüz elli kişi içinden hayatta kalmaya başaran yirmi kişiden biri oldu. Hayatının geri kalanında en büyük önceliği, insanüstü denilebilecek bir azimle, tüm gördüklerini, yaşadıklarını aktarmak, Nazilerin ölüm saçan deliliğinin, unutuşun karanlığında yok olmasına engel olmak oldu.

Bunlar da mı İnsan, Nazi zulmünün, toplama ve ölüm kampları cehenneminin, insanın insana uyguladığı akıl almaz fiziksel ve manevi şiddetin olağanüstü bir nesnellikle dile getirildiği bir metin ve yitip giden milyonlarca canın çığlığıdır. Ölüm saçan muktedirlere karşı inanılmaz bir yaşamı olumlama direnciyle dolu, eşi bulunmaz bir tanıklığın kitabıdır.

İnsana dair gerçeğe yüzleşmek vicdanı sıztatır, can yakar, evet, ama unutmamak, unutturmamak da onuruyla yaşamak isteyen insanın önceliğidir.

Kapak resmi: KADİR AKYOL

ISBN 978-975-510-525-3

9 789755 103253